

Egnens iværksættere

Stenalderen, jernalderen og bronzealderen springer vi over og begynder denne beretning om egnens iværksættere omkring 1820. Jorden i vort område var dengang dækket af store hedearealer, som tilhørte gårdene. Da gårdejerne opdagede, at folk udefra var interesserede i at slå sig ned på egnen, begyndte de at sælge hedearealer fra deres gårde. De nye ejere gik derefter straks i gang med at grave ler op, som de blandede med sand med det formål at lave mursten. Af murstene byggede de så huse, som de kunne bo i. Tømmeret måtte de købe i nærmeste købstad, f.eks i Horsens og transportere det med hest tilbage. Også lyngen kom til nytte, for den blev brugt til at tække det færdige hus med. Det skal siges, at det færdige hus ofte lignede mere en høstak end et hus.

Nogen var forudseende og lavede også plads til en ko, og måske til og med nogle får.

Omkring 1860 var der nogen af nybyggerne, som var klar til at gå igang med landbrug. Det, de ikke vidste, var, at en krig var lige rundt om hjørnet. Da krigen kom i 1864, måtte nogen af de nyetablerede landmænd forlade deres familier for at drage i krigen. Så vidt jeg ved, blev konerne overladt til sig selv uden nogen form for støtte og måtte selv finde en måde at overleve på. Det gjorde de så. De fandt f.eks på at lave koste af lyng til at feje gulvet med, sådanne koste som vi i dag kalder for heksekoste. De lavede også almindelige koste af revling. På en eller anden måde fik de, de færdige produkter fragtet til Holstebro, hvor de blev solgt til købmændene der, som så kunne sælge dem videre til deres kunder. Eftersom krigen kom bag på mange, var det ikke alle, som nåede at blive færdige med husbyggeriet, før de måtte drage i krig. De koner, hvis mænd ikke nåede det, måtte nøjes med at bo i jordhuler.

Da krigen var forbi, og mændene kom tilbage igen, begyndte en ny produktion for dem, som var så heldige at have husdyr. Fløden fra en ko eller to kunne blive til smør, som også kunne sælges til købmændene. De, som

havde får, fik uld, der kunne kartes og blive til strømper, eller sågar, i nogen tilfælde - til trøjer.

Uldstrømperne samlede mændene i en sæk, som de tog på nakken, og så drog de ud for at sælge deres varer. De kunne komme langt omkring, for de vendte ikke hjem, førend deres varer var solgt. På vejen sov og spiste de på gårde, de passerede.

Uden at de selv vidste af det, var disse mænd og deres koner nogle af de første iværksættere på egnen og også dem, som lagde grundstenene for den tekstilfabrikation, der senere skulle komme.

Iværksættere i Timring

Først i 30'erne boede der i Timring en cykelhandler/cykelsmed, som hed Knud Dahl. Hans primære arbejde var at holde cyklerne i orden i Timring. Under krigen var det ikke så enkelt, for det var vanskeligt at købe dele som f.eks et cykeldæk. Sideløbende med reparationerne havde Knud Dahl mange andre ting i gang. F.eks byggede han nogle vindmøller, der i øvrigt blev bygget mange af på den tid. Knud Dahls vindmøller var imidlertid noget specielle. Hvor andre vindmøller tog kraften fra tandhjul og aksler og udnyttede den kraft til at trække f.eks et tærskværk, lavede Knud Dahls vindmøller strøm. Dahl havde indbygget en generator i møllen, som lavede strøm, så man kunne få elektrisk lys. Til at lagre den overskydende strøm havde han batterier, som dem man kender fra biler i dag. De var noget særligt, helt indtil der kom vekselstrøm, som Dahls batterier ikke kunne konkurrere med. Jeg tror, at Knud Dahl blev træt af at stå og lappe cykler, så han solgte cykelværkstedet og byggede sig et hus på Moesgårdbakke, hvor han gav sig i kast med fjerkræavl. Han rugede æg ud og solgte daggamle kyllinger. Samtidig kørte han ud til landmændene og billede kværne. Desværre blev hans lunger med tiden ødelagt af den støv, som dannede sig, når han bildede. Da Simon Spies begyndte med sine rejser til Mallorca, rejste Dahl dertil. På Mallorca fandt Dahl ud af, at det var lettere for ham at trække vejret, så

derefter tilbragte han i perioder megen tid der. (Uddrag af Brudstykker af et sogns historie i 1900-tallet af Sv.Aa.Madsen fra 2013)

På samme tid var der en smed i Timring, som blev kaldt smed Jensen. Han var en utrolig dygtig håndværker, som i perioden 1925 – 44 primært havde den opgave at holde landbrugsredskaberne vedlige og igang. Under krigen var det som sagt en vanskelig opgave at få fat i reservedele. Kunne smed Jensen ikke få delene, så lavede han dem bare selv. Samtidig med at smed Jensen drev sit værksted, så opfandt han også en del produkter, som han tog patent på. Her kan f.eks nævnes et støvtæt hjul til en plov. Med tiden blev han, på samme måde som Knud Dahl, også lidt træt af sit arbejde. Så købte han sig et lille værksted i Vildbjerg, hvor han begyndte at tage de opgaver, som meldte sig. Mærkeligt nok kom han til at lave en hel del til fiskeri. Han fik 3 lærlinge fra en landbrugsejendom udenfor Vildbjerg. Disse tre driver idag Brødrene Marcussens fabrik, som ligger i Vildbjerg. En af de disse brødre blev forøvrigt siden gift med smed Jensens datter Inga. Ingas nu afdøde mand blev sælger for fabrikken og rejste rundt i verden og solgte deres produkter. Produkterne består den dag i dag fortsat af dele til fiskeindustrien, men også af autoværn til motorveje.

Da mekaniseringen af landbruget tog fart efter krigen, opstod der et behov for nye landbrugsredskaber. Mejetærskerne kom til, noget som igen skabte behov for f.eks sække til at modtage det tærskede korn og til at transportere og opbevare i. Også kartoffelproduktionen lagde beslag på mange sække. En ung mand fra Møltrup Hede, Marinus Sørensen, fik den ide at sy sække. Han flyttede senere til Herning, hvor han grundlagde Herning Sækkelager. Desværre fik Sørensen sine lunger ødelagt af støv i forbindelse med produktionen. Også han udvandrede af den grund til Mallorca.

Sække til opbevaring og transport blev efterhånden afløst af mejetærskere med tank. Kornet blev derefter opbevaret i magasiner og siloer. For at kunne opbevares der, måtte kornet være så tørt, at det maksimalt indeholdt 16 procent vand. Sørensens bror, Thomas Ingolf, opfandt et korntørreri

bestående af et oliefyr og en kraftig blæser. En rigtig god opfindelse som blev en succes på egnen. Thomas Ingolf var forøvrigt også en meget dygtig folkemusiker, der spillede violin, men det er en anden historie.

Kaj Pedersen fra Store Mosegård var den første, som begyndte at producere siloer her på egnen. Han drev virksomheden, frem til han blev pensioneret, hvorefter han solgte til et firma i Lemvig.

Selvom Herning-Ikast er tekstilfabrikationens højborg, har Timring også haft sine pionerer. Den første var ubestridt Jesper Jensen, som boede på hovedgaden i Timring, og hvis kone drev en lille trikotageforretning. Bag i butikken, i et lille lokale der, havde Jesper Jensen en strikkemaskine. Her stod han dag ud og dag ind og strikkede. Jesper Jensens søn gik i sin fars fodspor og byggede Timrings første tekstilfabrik, der senere blev overtaget af Peder og Mary Petersen. De lavede forøvrigt børnetøj, som de eksporterede til Norge.

Omkring 1950 kom Rickard Andersen til Timring og overtog tømmer- og snedkerværkstedet, som tømmermester Hans Nørgård havde bygget. Der havde været et par efter Nørgård, men kun kort tid. Nævnes skal dog snedker Bruun, som producerede trælegetøj. Men nu tog Andersen fat. Han var uddannet møbelsnedker, men her skulle han drive tømmerforretning. Det var ikke let, der var mangel på både arbejde og materialer. Dog 12. februar 1952 fejede et frygteligt uvejr hen over landet, og skovene væltede. Her så Andersen en mulighed for at bygge et savværk. Han forelagde planerne for Herman Riis Jensen, og sammen byggede de et savværk i Timring. Hans skov var væltet under stormen, så der var materialerne. Samarbejdet blev en succes, og savværket kørte i mange år. Senere blev det til en tømmerforretning med tilhørende vinduesfabrik. Savværket lå, hvor Timring præstegård nu ligger.

Iværksættere i Vildbjerg

Lige efter krigen gik mange unge i Vildbjerg rundt med en iværksætter i maven. Her skal først og fremmest nævnes brødrene Damgård, kendt fra Egetæpper og Angli - og Creda skjorterne.

Det var ikke så enkelt for unge iværksættere at komme i gang i Vildbjerg. I Vildbjerg Bank bestod bestyrelsen af en købmand, en tømmerhandler og en forstander, og de rystede på hovedet, hver gang en ung iværksætter kom. Det, selvom ideerne var nok så gode. Man var på den tid ikke indstillet på, at unge iværksættere skulle etablere sig i Vildbjerg. Man havde ikke udlagt jord til erhvervsmæssigt byggeri, og man havde desuden kun et gammelt jævnstrøms elværk. De unge iværksætterspirer tog derfor til Herning og fremlagde deres planer i stedet og blev modtaget med kyshånd. Deres ideer skabte nogle fantastiske produkter og ikke mindst arbejdspladser, som altså ikke kom til at ligge i Vildbjerg.

En iværksætter, som skal nævnes fra Vildbjerg, er Peder Lysgård, født og opvokset i byen. Han fik ideen med at importere benzin og olie fra Tyskland og købte til det formål nogle tankskibe til transporten. Peder Lysgård opførte derefter tankanlæg over hele Danmark og kunne konkurrere med de allerede etablerede olieselskaber. Han døde desværre forholdsvis ung.

Efter kommunalreformen, hvor kommunerne blev større, og Trehøje Kommune så dagens lys, var vi så heldige at få en fremsynet kommunalbestyrelse med Verner Ebdrup i spidsen. Der blev nu udlagt industriarealer, og sammen med en iværksætterydelse, som det samtidig blev muligt at søge om, kom der virkelig gang i Trehøje Kommune.

Nogle af de første til at etablere sig i Vildbjerg var Peder Fahrzen og hans far fra Nøvling. De havde allerede påbegyndt en lille fabrikation af skridsikre riste til industrien. Olieindustrien var storaftagere sammen med slagterierne. I dag ser vi dem alle vegne, og de har også etableret sig i udlandet.

En meget succesrig virksomhed var Blücher. Ejeren Johannes Skibbild, som også var fra Vildbjerg, begyndte som VVS mand i Lind, men flyttede til Vildbjerg. På en nedlagt ejendom begyndte han en produktion af afløbsriste, som han selv havde opfundet, og det var egentlig meningen, at han og hans kone, Gerda, ikke ville have ansatte. Efterspørgslen voksede imidlertid, og de blev derfor nødt til at revurdere deres indstilling til ansatte. Virksomheden udviklede sig efterhånden til en stor fabrik.

En anden var Jens Langkjær. Han kom fra Tjørring og havde påbegyndt en produktion af svinestalds- inventar. Han fik også stor succes og var en af de første fra Vildbjerg til at gå på Børsen. Det gjorde ham til en meget rig mand.

Tekstilindustrien fik som allerede nævnt aldrig chancen i Trehøje Kommune. En produktion af fyrretræsmøbler slog heller ikke rigtig an, noget som sikkert kan forklares med den hårde konkurrence fra Østeuropa. Metalindustrien derimod har fået et godt rod fæste i kommunen, ikke mindst takket være de pionerer jeg har nævnt her. Efter dem er der kommet flere til og eventyret synes at fortsætte.

Indlæg forfattet af Peder Bredkjær, Timring

